

EL DOL I LA MORT EN ELS CONTES

-La mort dels avis-

Proposta de contes específics
en situació de confinament.

Grups de Treball de la Delegació
Territorial de Tarragona COPC

**“Més enllà dels Contes” i
“Pèrdues i processos de dol”**

Abril 2020

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Petita introducció

Actualment ens trobem vivint tots en una situació excepcional que és la del confinament, situació que ens condiciona temporalment la nostra manera de viure i també la nostra manera d'afrontar el dol i la mort d'un familiar proper.

És per això que des dels **Grups de Treballs del COPC “Més enllà dels contes”** i el de **“Pèrdues i processos de dol”** us fem arribar una **proposta de contes adaptada a la situació actual** per tal d'ajudar-vos a parlar amb els vostres fills i familiars, sobre **la mort** d'una persona tant estimada com poden ser **els avis**.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Us volem referenciar un seguit de contes que creiem que us **poden ajudar a explicar la situació de confinament** en la que ens trobem actualment:

Aquest conte ha estat elaborat des del COP de Madrid, i des del COPC s'ha col·laborat editant-lo en català.

Podeu trobar les dues edicions a les xarxes.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A més a més us n'adjuntem **d'altres que també us poden ajudar a parlar-ne** i també estan disponibles a les xarxes.

el monstreu de colors

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

**I ara... us intentarem ajudar a com
explicar la mort dels seus avis**

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A l'hora d'explicar la mort a un nen haurem de fer **una adaptació al seu nivell evolutiu** en aquest aspecte.

El concepte de mort **no l'entenen de la mateixa manera** els nens més petits de dos anys com tampoc els de sis anys o els nens més grans de dotze anys.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Els nens més petits no entendran que és un concepte **inevitable**.

En canvi a partir els sis anys entendran que és **natural, definitiu i irreversible**.

A partir dels 9 anys el viuran com a **universal, inevitable i irreversible**.

Ja sabeu que el tema de les edats és merament orientatiu i realment dependrà de la maduració concreta de cada nen.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Per edats entre els 0 i els 2 anys (aproximadament)

Hem de pensar que els nens petits **noten els canvis en el nostre estat emocional.**

Encara que pensem que els nens no poden entendre la situació, sí que identifiquen com ens trobem, capten com ens sentim, noten com els parlem, com hi juguem. ..

Si hi podem **posar paraules a allò que ens passa** (per exemple: *explicar que estem tristos per la mort de ... i que per això no tenim tantes ganes de jugar...*) els nens comprendran que hi ha una situació diferent que possiblement està fent patir als pares.

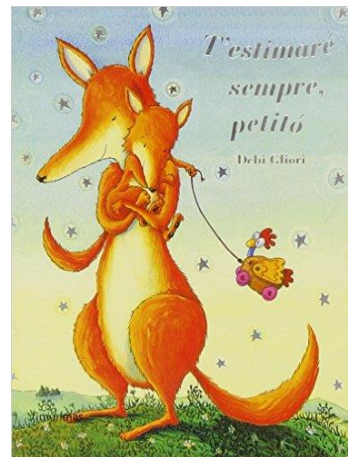
Cal preservar-los de sensacions d'inseguretat i és per això que proposem contes, que tenen a veure amb la importància de transmetre una **vinculació estable i segura** i la importància de **sentir-se estimat incondicionalment.**

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 0 a 2 anys (aproximadament)

“T'ESTIMARÉ SEMPRE, PETITÓ”

Parla de la importància de transmetre l'amor incondicional, fins i tot quan un ja no hi sigui.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Des dels 2 anys fins als 5 anys (aproximadament)

El nen avançarà **sabent que el pare i la mare son allí, li donen seguretat.**

El seu pensament es troba centrat en **CAUSA-EFECTE**
És un pensament **LINEAL, MÀGIC.**

La mort se la planteja com a quelcom **puntual** que forma part d'un cicle.

Són freqüents preguntes molt concretes com per exemple:
“tindrà fred? ...”

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Des dels 2 anys fins als 5 anys (aproximadament)

Comencen a **emprar paraules** que han sentit, però **no** hi tenen **enllaçats els afectes**, per això poden fer preguntes “*un tant compromeses*”, en ocasions.

Amb la **repetició** de les preguntes, busquen la **certesa dels fets**, i aquests li permet fer una **anticipació** de la situació. És per això que en moltes ocasions ens poden repetir una i altra vegades que els expliquem el mateix conte.

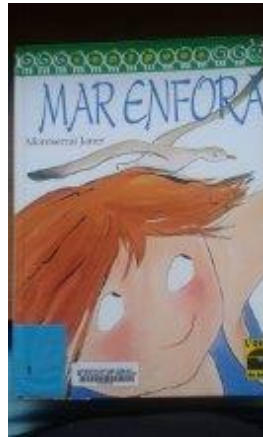
Mentre hi ha pensament **concret**, cal **vigilar les paraules** que empren, ja que les integren **literalment**.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 2 a 5 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

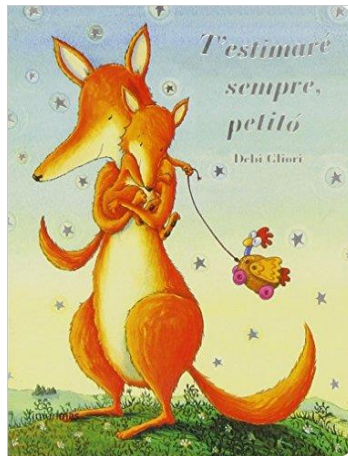

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 2 a 5 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

“T'ESTIMARÉ SEMPRE, PETITÓ”

Ressalta la incondicionalitat de l'estima més enllà del que fem, de la nostra aparença.

Apareix novament l'estel com a símbol.

Continua existint més enllà de la seva existència física.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 2 a 5 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

“MAR ENFORA “

Parla de poder permetre la separació per tal de proporcionar la vida. Del que costa separar-se en ocasions, però el necessari que és.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 2 a 5 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

“L'ESTRELLA DE LA LAURA”

Parla sobre la pèrdua i els sentiments que se'n
deriven.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 2 a 5 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

“COMO TODO LO QUE NACE”

Parla de la mort, com a quelcom que forma part de la vida. No ho lliga amb emoció trista, transmet quelcom de tranquil·litat

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 2 a 5 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

“TE ECHO DE MENOS”

Parla de l'enyorança i diferencia el fet de separar-se d'una persona, del fet de aquesta hagi mort.

Posa paraules al malestar del nen.

Parla del silenci i de com poder fer present als que no hi són, tenint clar el no retorn de la mort.

Donat que ja parla del “no retorn”, és un conte que ens servirà d'*impasse* per a la següent etapa evolutiva.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 2 a 5 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

“MÉS ENLLÀ DEL GRAN RIU”

Apareix ben explicades les emocions i el que comporta.
Parla clar, permet expressar i veure el moment del comiat i com
es refan posteriorment els diferents membres de la família.

Són diferents animals. Un de més gran i altres de més petits.
Permet més fàcilment la projecció del nen en els protagonistes.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Dels 6 als 12 anys (aproximadament)

Inici de l'elaboració del pensament més formal i pot prendre més consciència del que és la malaltia i la mort.

Entén conceptes com **CAUSA i CONSEQÜÈNCIA**. Té curiositat i s'interessa per les causes.

Pot tenir dificultats en la comprensió, però comença a **percebre la mort com a quelcom IRREVERSIBLE I UNIVERSAL**.

Inicia la por a patir-la els seus **familiars** més propers o **ell mateix**, tot i que li costa imaginar-s'ho.

Pot tenir por al dolor, a la malaltia i al dany físic.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Dels 6 als 12 anys (aproximadament)

Distingeix entre **FANTASIA I REALITAT**, tot i que pot quedar quelcom de pensament **MÀGIC** i elaborar rituals fantasiosos, per a protegir-se de la pròpia mort.

Realitza preguntes **més complexes i amb contingut emocional**.

Les respostes han de ser **verídiques però no desesperançadores**.

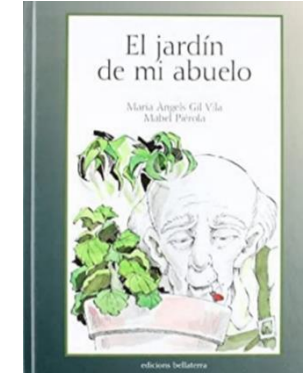
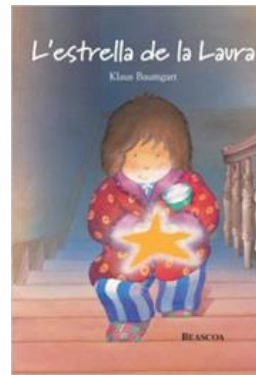
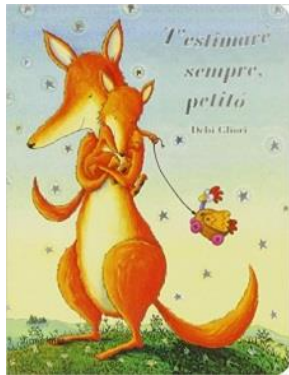
Els **contes** i exemples els poden ajudar molt ja que capten el sentit **metafòric**.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 6 als 12 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 6 als 12 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

Per tant als contes anteriorment descrits, hi afegiríem:

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 6 als 12 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

**“EL HILO DE LA VIDA”, “EL JARDIN DE MI ABUELO” i
“EL ARBOL DE LOS RECUERDOS”**

Parlen de la mort com a quelcom que forma part
del cicle de la vida.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Proposta de contes dels 6 als 12 anys en relació a incondicionalitat, separació i mort

“REGALIZ” i “PARAÍSO”

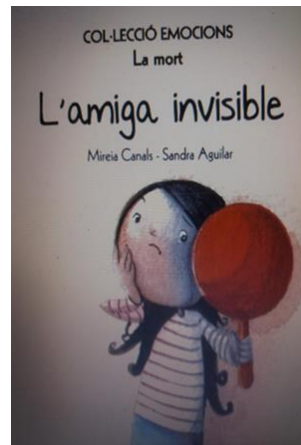
Parlen de la mort com quelcom no massa intens,
que és assimilable al procés de la vida.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Altres contes sobre les pèrdues, el dol i les emocions

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Altres contes sobre les pèrdues, el dol i les emocions

KUMA, QUÈ FEM AMB
LA TRISTESA?

ESPAI GUT

“KUMA, QUÈ FEM AMB LA TRISTESA?”

Conte per a acompanyar als infants en aquests moments difícils, buscant sempre poder oferir recursos per acompanyar al dol i afavorir la seva resiliència.

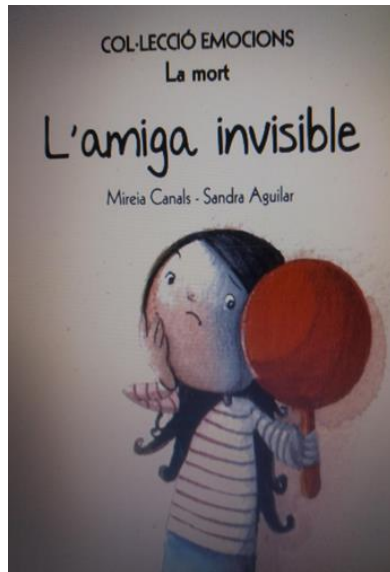
Aquest conte ha estat elaborat des de l'Espai GUT.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Altres contes sobre les pèrdues, el dol i les emocions

“MI AMIGA INVISIBLE”

Permet parlar de la mort escenificant la tristesa amb la pèrdua de color. Presenta a la protagonista en blanc i negre i en color.

Primer per separat, dissociant les emocions, després torna a unir-se, permetent-ne la integració.

Una amiga que ajuda a recuperar.

Importància dels rituals.

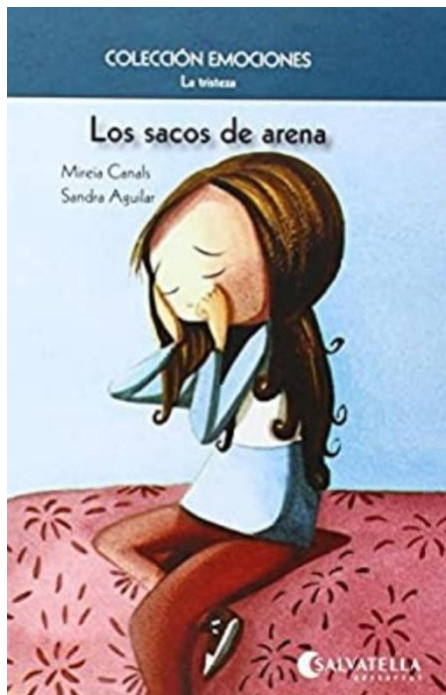
Permetre tenir-la més enllà de la seva presència, sense angoixa i tristesa, havent recuperat el color.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Altres contes sobre les pèrdues, el dol i les emocions

“LOS SACOS DE ARENA”

Dóna a entendre que la tristesa pot venir i també pot marxar i hem de reconèixer-la.

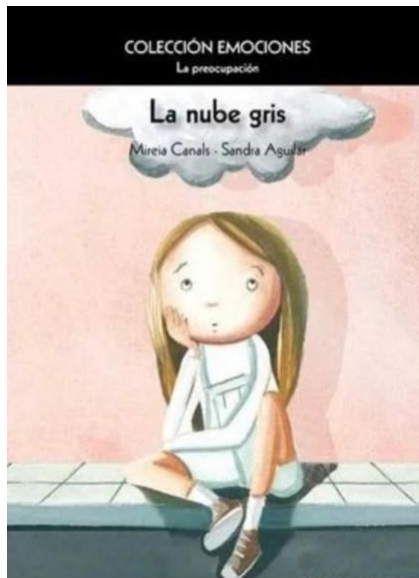
Apareixen situacions que expressen el patiment mostrant-lo en forma de tristesa i que no permet mantenir el son...

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Altres contes sobre les pèrdues, el dol i les emocions

“LA NUBE GRIS”

Dóna compte i ajuda a posar paraules a situacions de preocupació i el malestar que aquesta comporta.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Altres contes sobre les pèrdues, el dol i les emocions

“NO TE VAYAS”

Posa paraules a malestar físic i psíquic davant la separació.

Parla del que comporta com a positiu, del fet de poder acceptar la separació i/o la pèrdua.

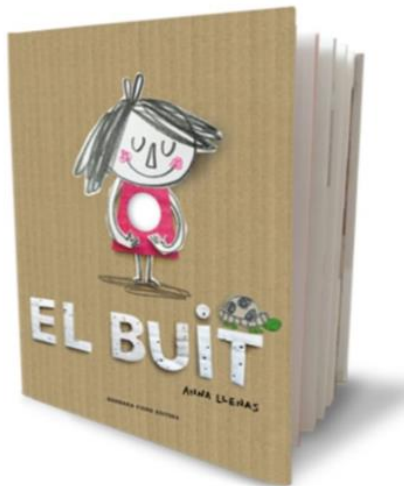
No és un conte sobre la mort en sí, sinó un conte necessari per treballar anteriorment les separacions i pèrdues, per així afrontar-les posteriorment amb més seguretat.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Altres contes sobre les pèrdues, el dol i les emocions

“EL BUIT”

Les pèrdues impliquen haver d'enfrontar-se al buit que ens ha quedat. Aquest fet provoca tristesa, desesperança, ràbia, buidor i important malestar.

Els dibuixos ajuden a identificar aquest gran malestar.

Ens mostra al principi respostes desadaptades per a fer-hi front.

Després, escotant, reconeixent i permetent el nostre dolor, ens podem ressituar, reincorporar-ho i continuar endavant.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

La **maduració cognitiva** es produeix amb àmplia gamma de continguts: lògics, matemàtics, de pensament abstracte, raonament moral, comprensió interpersonal, qüestions sociopolítiques i de coneixement personal.

De **forma fragmentària l'adolescent** pot entendre i raonar com un adult, però encara no integra tots els aspectes i ni de bon tros els aplica a la vida diària.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

PENSAMENT LÒGIC FORMAL: s'adquireix nocions d'irreversibilitat, universalitat i permanència.

Els pre-adolescent i adolescents capten el significat de malaltia i de mort, pot fer-se'n una abstracció i pot avaluar-ne les repercussions que implicarà a llarg termini.

Hem de considerar biaixos de l'adolescència :

Egocentrisme, molt relacionat amb el coneixement fragmentat o en pedaços.

Coneix la mort, però existeix sentiment d'omnipotència , hi és present la **dualitat o pensament polaritzat**.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

És una etapa en els que els sentiments són molt profunds i canviants. Presenten un pensament molt crític amb tot el que han après.

Cal aprofitar els moments d'apertura i escoltar i estar molt atent als estats d'ànim.

Cal que l'adult sigui madur, i tenir en compte que **l'adolescent intentarà arribar al límit amb la contradicció** o la confrontació i és per això que **cal mantenir els límits per ajudar-los a contenir-se i així regular la seva conducta.**

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“Si necessites parlar, en podem parlar; si prefereixes estar sol, respecto i comprenc el teu desig.

Potser no tinc la resposta a totes les preguntes, però sempre podem reflexionar-hi junts; és millor que estar sol davant la confusió i el dolor que el procés de dol comporta.

No vull que et sentis sol si les teves reflexions et resulten difícils de suportar”

I. Diaz Teba, 2004

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Quins contes disposem sobre la mort dels avis?

De contes sobre aquest fet en coneixem i sabem que **n' existeixen més dels que us descriurem**, però n' hem fet una **tria** per tal que els que us proposem us ajudin a **fer front a aquesta situació de confinament**.

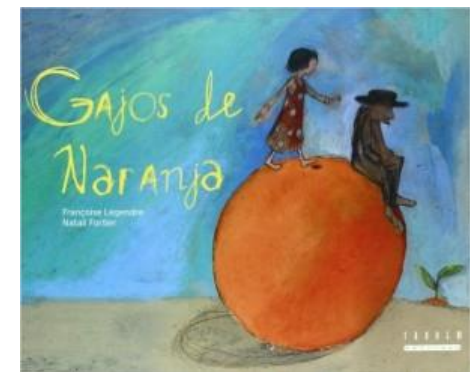
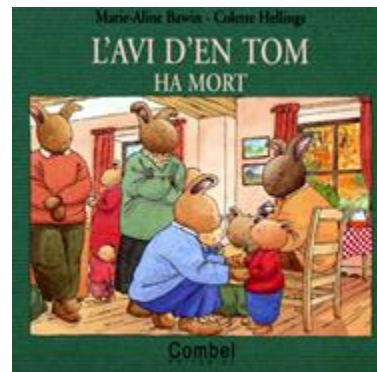
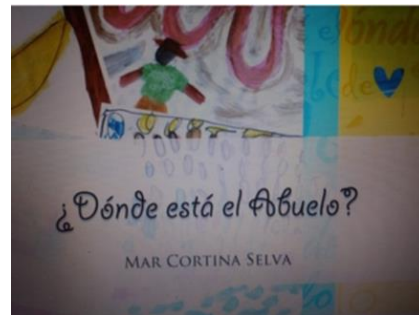
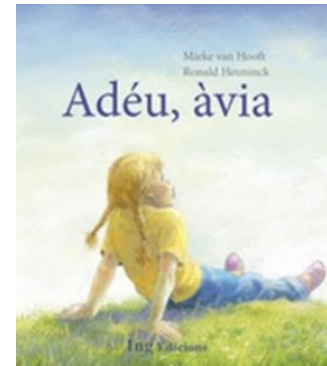
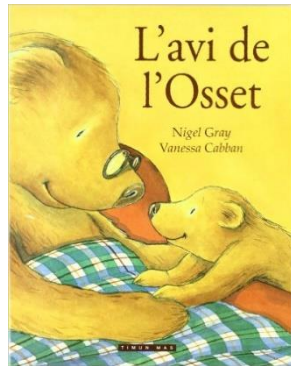
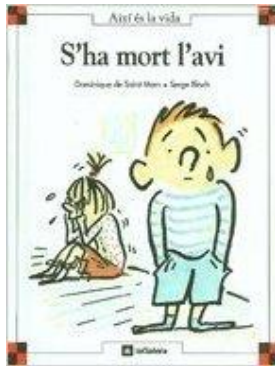
En alguns contes les situacions que es descriuen queden **actualment allunyades** del que estem vivint, però els **sentiments de pèrdua i de dol per la mort pels avis es plasmen de la mateixa manera**, més enllà de la situació que visquem.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Us proposarem

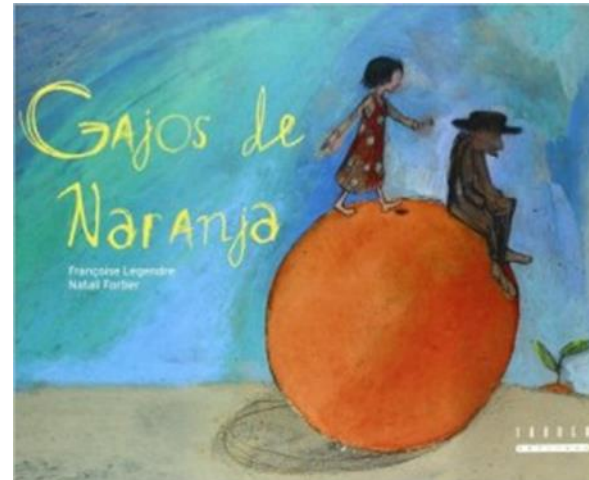
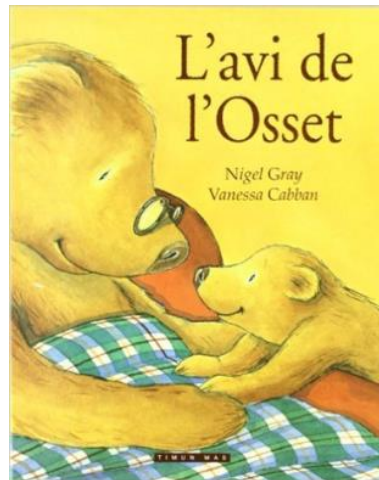

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“L’AVI DE L’OSSET” I “GAJOS DE NARANJA”

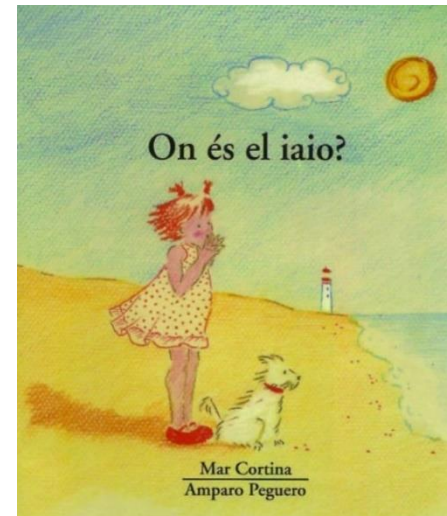
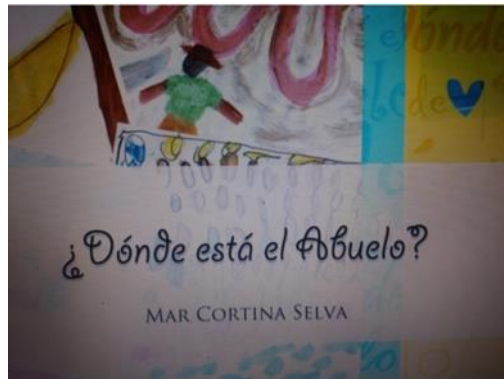
Destaquen sobretot la relació preexistent del nen amb els seus avis, del que queda de la relació viscuda.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“¿DÓNDE ESTÁ EL ABUELO?”

El nen pregunta i busca respostes. Necessita saber i conèixer.

Permet proposar rituals.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“ABUELA DE ARRIBA, ABUELA DE ABAJO”

Parla de ma mort de l'àvia, dóna compte de la irreversibilitat i de que l'àvia ja no tornarà mai més.

Apareix el símbol de l'estel.

Ajuda a projectar i expressar el que sent.

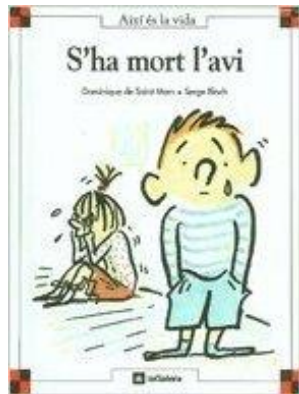

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

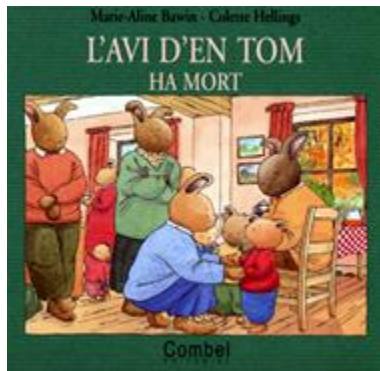
Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

En d'altres contes es parla de situacions i s'escenifiquen cerimònies i situacions familiars que **malaurament avui i durant el temps que es dugui a terme** el confinament temporal que vivim no podrem realitzar.

Si s'opta per la seva lectura poden una proposta interessant ja que detalla com es podria haver realitzat un enterrament o viscut altres situacions de defunció.

Aquests contes poden servir **com a punt de partida per a crear o explicar una situació i adaptar-la a com ho viviu a casa**. Cal tenir en compte que des de sempre han existit moltíssims tipus de cerimònies.

El rituals poden fer-se de moltes maneres: fent escrits, dibuixos, posant fotos, espelmes... i segur que així trobareu també la manera d'acomodar-vos.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“L'ENTERRAMENT”

S'escenifica una cerimònia religiosa en el que es detalla cada pas i cada escenari que permet al lector fer-se una idea del que viurà o representar-s'ho mentalment.

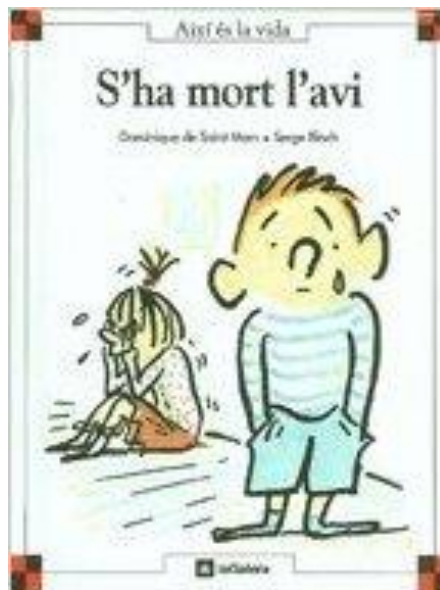

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“S’HA MORT L’AVI”

Detalla com va anant succeint el procés, fet que possiblement és molt diferent al viscut en situació de confinament i cal ser curosos.

En aquest conte però es detalla com posant paraules als moments, a les emocions a com expressar-ho.

Existeix una guia posterior per a reflexions, que potser caldria adaptar-se.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“L’AVI D’EN TOM HA MORT”

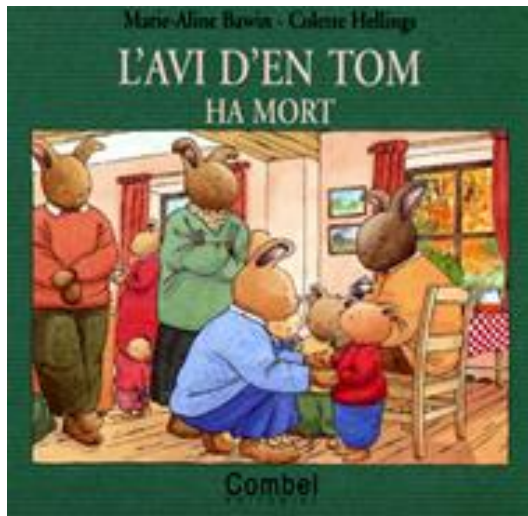
Parla sentiments, expressió dels mateixos.

Diferencia el fet de dormir del de la mort.

Parlen de que el cos no nota res. I del sempre i del no retorn. El fet de no tornar-lo a veure.

La tristesa els afecta a les ganes de jugar.

Planten una planta. A la visita, veuen que ha florit la planta. Simbolitza la vida des del terra i en el terra.

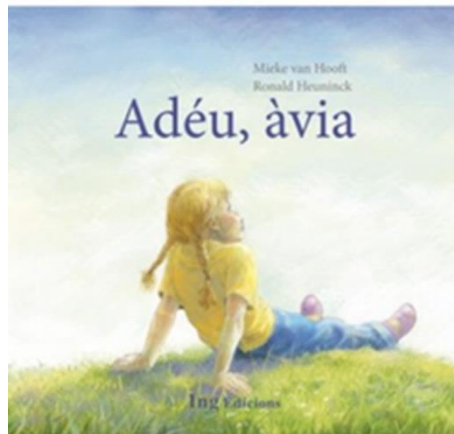

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

A partir dels 12 anys

“ADÉU, ÀVIA”

En aquest conte la nena fa un jardinet de coses que li agradaven a l'àvia i podria servir com a exemple de ritual substituint la cerimònia que ara per ara no s'ha pogut fer.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Esperem que us haguem pogut **ajudar** amb aquestes propostes i **acompanyar-vos amb aquests moments tant difícils i dolorosos.**

Segurament, només el fet d'asseure's, parlar i **compartir el que sentiu acompanyant als vostres nens llegint un conte** serà un dels moments més valuosos.

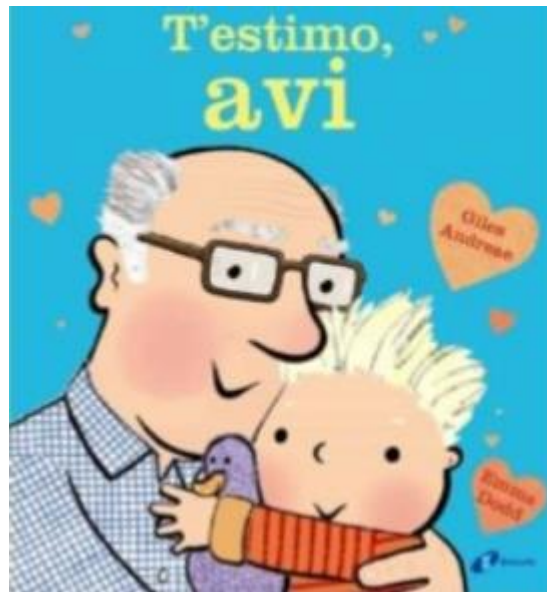
Els contes us ajudaran a compartint els vostres sentiments **permetent acomiadar-vos** d'aquells que estimeu d'una **forma més tranquil·la i amb certa calma.**

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

És important que finalment els nens acabin recordant tot allò que han viscut i feien plegats.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Com a complement als contes penseu en la coneguda pel·lícula..

Una pel·lícula **sobre la mort que parla de la vida.**

De manera emotiva i divertida ens farà entendre i apropar-nos a la mort des d'una perspectiva molt diferent .

Una pel·lícula que, a més a més, parla del desig d'un mateix i dels altres, del paper de la família, dels canvis i del creixement de cadascú.

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Referències Bibliogràfiques dels contes proposats

T'estimaré sempre, petitó; Gliori, D. Ed. Planeta.

Mar enfora; -

L'estrella de Laura; Baumgart, K. Ed. Beascoa

Como todo lo que nace; Brami, E. Ed. Kokinos

Te echo de menos; Verrept, P. Ed. Joventut

Més enllà del gran riu; Bescher-Hass. Ed. Joventut

El hilo de la vida; Sarbacane, D; Bloch, S.c.; Ed. Edicions B

El jardín de mi abuelo; Gil Vila, M.A.; Bellaterra, Barcelona,

El árbol de los recuerdos. Britta Teckentrup. Ed. Nuve ocho

Regaliz; Van Ommen, S; Ed. Kokinos

Paraíso; Gibert, B; Ed. Los cuatro azules

L'avi de l'osset; Gray, N., Cabban, V.; Ed. Timun Mas

Gajos de naranja; Legendre, F.; Fostier, N. Ed. Tandem

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Referències Bibliogràfiques dels contes proposats

¿Dónde está el abuelo? Mar Cortina , Amparo Pegeuro. Ed. Tricicle

Abuela de arriba, abuela de abajo; De Paola, Tomie; SM, Madrid

L'enterrament; Roser Capdevila. Ed. La Galera

S'ha mort l'àvi; Dominique de Saint Mars, Serge Bloch. Ed. la Galera

L'àvi d'en Tom ha mort; Bawin, M-A, Masne, C. Ed. Combel

Adeu, àvia; Mieke van Hooff. Ed. Pau de Damasc.

Kuma, què fem amb la tristesa?; Equip de Psicologia Infantojuvenil. ESPAI GUT

La amiga invisible, Sacos de arena; i La nube gris; M Canals, S; Aguilar, S. Ed. Salvatella

El buit; Llenas, A; Ed. Barbara Fiore.

No te vayas; Kesselman, G. Ed. Kokinos.

La meva àvia és una ESTRELLA; Norac C, Godon I. ; Ed. Símbol.

T'estimo, avi; Andrae, G.; Ed. Brúixola

Col·legi Oficial de
Psicologia de Catalunya

Delegació Tarragona

Els podeu trobar a les biblioteques públiques, editorials, llibreries i botigues corresponents. Alguns també els podeu trobar a les xarxes, fet que agraïm enormement donades les circumstàncies.

Podeu accedir als llibres fent clic a sobre el títol corresponent:

- o [La Rosa, contra el virus](#)
- o [Kuma, què fem amb la tristesa?](#)
- o [El monstres de colors-coronavirus](#)
- o [T'estimaré sempre, petitó](#)
- o [L'estrella de Laura](#)
- o [Més enllà del gran riu](#)
- o [El hilo de la vida](#)
- o [El jardín de mi abuelo](#)
- o [El árbol de los recuerdos](#)
- o [Paraíso](#)
- o [¿Dónde está el abuelo?](#)
- o [Abuela de arriba, abuela de abajo](#)
- o [La amiga invisible](#)
- o [El buit](#)
- o [No te vayas](#)